

Amerikos lietuvių periodikos skaitytojų nuomonės tyrimai (1879–1919)

Bronius Ragutis

Vilniaus universiteto Komunikacijos fakulteto
Žurnalistikos institutas
Bernardinų g. 11, LT-01124 Vilnius

Tokios temos lietuvių spaudos istorikai ir teoretikai nėra nagrinėję ir išsamiai išskleidę. Tuo tarpu tai yra svarbi žurnalistikos istorijos, sociologijos, etikos, lektologijos sritis.

Šiame straipsnyje, nepretenduojant į išsamumą, įvairesniame, iš dalies teorinio pobūdžio kontekste dėstoma Amerikos lietuvių skaitytojų nuomonė apie atskirus periodikos leidinius (daugiausia – apie laikraščius), apskritai apie tos šalies lietuvių periodinę žiniasklaidą, kuri tuo metu sprendė ir žurnalistikos praktikos klausimus: kas yra žinia, kokia turi būti naujiena. Į juos redakcijos ieškojo atsakymų pasitelkdamos ir JAV redaktorių pateikiamus naujienų apibūdinimus. Remiamasi iki šiol surinkta anketų, apklausos, atskirų temų, redakcijos atsakymų ir kitokių tyrimų medžiaga. Aptariama ir redakcijų reakcija į skaitytojų pareikštas pastabas bei pageidavimus.

Esminiai žodžiai: Amerikos lietuviai, lietuviška spauda, nuomonė, skaitytojai, tyrimas.

Jau pirmajame Amerikos lietuvių laikraštyje „Gazieta lietuviška“ (1879–1880) spausdinti skaitytojų atsiliepimai apie šį leidinį.¹ Jie dažniausiai pritaria laikraščio pasirodymui, ragina jį visaip remti, pajuokia laikraščio reikšmės nesupratusius, vadintus „jautukais“. Tai M. J. Andriukaičio, J. Spurgos, K. Budišausko, M. Kašubos ir kitų pasisakymai. Nors iš esmės teigiama, bet dėl laikraščio kalbos kritiška buvo M. Akeičio nuomonė.

¹ ŠLIŪPAS, Jonas. Pirmutiniai lietuviški spaudiniai Amerikoje // Laisvoji mintis. 1910, nr. 3, p. 1–4.

Savo iniciatyva ar redakcijos inspiruoti ir organizuoti skaitytojai dalyvavo jau nuo 1884–1885m. „Unijos“ laikraštyje išiplieskusiose polemikose. Tulžingos, asmeniškumais apėjusios, gaižaus stiliaus rietynės 1886–1889 m. vyko tarp „Dieviškojo balse“ ir „Vienybės lietuvininkų“ (toliau – „VL“), nuo 1888 m. – tarp „Saulės“ ir „VL“ bei kitų XIX a. pabaigos laikraščių.

Į redaktorių ir laikraščių tarpusavio kivrčius dažnai išipainiodavo ar buvo įpainiojami ir skaitytojai, ypač rašantys į laikraščius. Jie turėjo įgyvendinti savanaudiškus vieno ar kito laikraščio leidėjo ar redaktoriaus tikslus. Jų atsiliepimai apie priešininko (tikro ar įsivaizduojamo) leidinį dažnai peržengdavo bet kokio padorumo ribas. Tokio pobūdžio skaitytojų ir kitų autorių tekstų pavyzdžiai patekti A. Miluko knygoje „Lietuviai Pensylvanijoje“.²

Laikraščių polemikos, talkinant skaitytojams, įgudavo net ir su teismais susijusias formas. Štai „Lietuviškajam balsui“ 1888 m. persikėlus į Šenandorą (Shenandoah), laikraštis susilaukė ypač įžeidžiančių puolimų ir insinuacijų. Gindamasis nuo jų, J. Šliūpas savo oponentams grasino „patraukimu jų teismo atsakomybėn...“, „VL“ ir jo skaitytojai tuo pačiu gąsdino ir „Lietuviškąjį balsą“, juo labiau kad Šenandoro lietuviai „mėgo“ bylinėtis. A. Milukas jau minėtoje knygoje rašo, kad tai buvo pirmasis „Amerikos lietuvių istorijoje apsireiškimas, vėliau įėjęs į madą, polemikas baigti bylinėjimaisi. Šitame atsitikime – pažymi jis, – pasibaigė viskas vien gąsdinimu“³. Bet tai buvo laikraščių, leidėjų, redakcijų teismų užuomazgos.⁴

Ši konspektiškai išdėstyta medžiaga turėtų paliudyti, kokį sudėtingą ir nesmagų charakterį buvo įgijusi skaitytojų nuomonė dar iki tol, kol ji pradėta specialiau tirti. Mat polemikos pobūdis visada rodo visuomenės (šiuo atveju skaitytojų) dvasinę padėtį ir atmosferą.

² MILUKAS, Antanas. Lietuviai Pensylvanijoje. Philadelphia, Pa. 1936, p. 113–114.

³ Ten pat.

⁴ RAGUOTIS, Bronius. Amerikos lietuvių periodinė spauda 1879–1919 metais. Marijampolė: Ramona, 2003, p. 64–74. ISBN 9955538074.

Amerikos lietuvių spaudos leidėjai ir redaktoriai, supratę skaitytojų reikšmę ir vaidmenį, ėmėsi jais domėtis ir tirti, kokiū būdu jie galėtų ir turėtų paremti spaudą ar leidinį. Iš skaitytojų pageidauta piniginės paramos (prenumeratos ar aukų), bet jau dažniau norėta ir jų raštų bei nuomonių. Pristigęs žinių iš gimtojo krašto, „VL“ redaktorius J. Andriulaitis-Kalnėnas 1890 m. kreipėsi į Lietuvos žmones, tikėdamasis, kad jie laikraštį „pašelpsią savo patarmėmis“⁵. Kitas to paties laikraščio redaktorius A. Milukas 1892 m. skaitytojų prašė paremti „rodomis, laiškais, raštais“⁶. „Garso“ redaktorius T. Astramskas 1893 m. straipsnyje „Paguoduoti skaitytojai“ jau tiesiogiai nurodė norįs iš skaitytojų sužinoti, kaip jiems patinkas šis laikraštis, ir, redaktoriaus žodžiais, tai „prigulė nuo jų pačių apsvarstymo“⁷.

Pirmasis skaitytojų tyrimų mėginimas (anketinis tyrimas) susijęs su tos šalies Lauryno Ivinskio „Lietuviškai Europiškai Amerikiška draugija“. 1894 m. J. Paukščio spaustuvėje buvo išleistas vadinamas „Antrasis atsišaukimas ir brolių lietuvių Laurino Ivinskio Liet. Amerik. Europos draugystės“ (toliau – L. Ivinskio draugija). Draugija užsibrėžė tikslą rinkti 1900 m. Paryžiaus pasaulinės parodos lietuviškajam skyriui žinias ir kitus duomenis apie medžiagišką, dvasinę ir dorišką Lietuvos padėtį. Klausimyną parengė draugijos steigėjai. 135 klausimų anketoje 7 iš jų buvo skirti periodikos, knygos, skaitymo dalykams.⁸

Štai šie klausimai: 19. „Kiek vyriškų moka skaityti, kiek moteriškų?“; 21. „Kaip vaikai išsimokina skaitytie lietuviškai?“; 22. „Ar nemėgsta žmonės skaityti knygų? Jei mėgsta, tai kokias? Ar dvasiškas, ar svietiškas? Paduok vardus knygų, kurias labjaus skaito? Jei mėgsta svietiškas, tai kokios talpos: istoriškas, ūkiškas ar dainas, eiles?“; 23. „Ar neskaito lietuviškų laikraščių? Kelis laikraščius užlaiko? Kokius skaito: „Ūkininką“, „Apžvalgą“ („Žemaičių ir Lietuvos apžvalga“ – B.R.), „Vienybę lietuvininkų“ ir t.t.? Ar neskai-

⁵ J. A. (Andziulaitis J.). Plymouth, Pa. 6 kovo // VL 1890 kovo 6.

⁶ MILUKAS A. VL 1892, nr. 20.

⁷ ASTRAMSKAS T. Paguoduoti skaitytojai. Garsas, 1893, nr. 50.

⁸ Lietuva, 1894, nr. 36.

to „Varpo“? Koks laikraštis jiems labiausiai patinka?"; 24. „Kokiu būdu laikraščius gauna: ar išsirašo tiesiog iš redakcijos ar perka pas kupčių?"; 25. „Ar neišsirašo kas lenkiškų, maskoliškų ir t.t. laikraščių? Kokius?"; 26. „Kaip žmonės žiūri ant vartojamo šiandien lietuviškuose raštuose statrašo (ortografijos)? Peikia ar giria?"

Taigi anketa aprėpė įvairias spaudos arba su ja susijusias sritis ar reiškinius (skaitymo padėtį ir pobūdį, spaudos leidinių platinimą ir kt.). Tokie klausimai apskritai buvo aktualūs, juo labiau Amerikos lietuvių spaudai. Amerikos lietuvių laikraščiams ir kitai veiklai reikėjo ne tik remtis jau mokančia skaityti publika, bet ir ugdyti mokantį skaityti ir rašyti, gebantį reikšti savo nuomonę apie skaitomą spaudos leidinį.

Amerikos lietuvių tyrėjų (Jono Žiliaus, Karolio Vairo Račkausko⁹ ir kt.) duomenimis, iki XIX a. pabaigos (1899 m.) į Ameriką bus atvykę bent 50 tūkstančių Lietuvos žmonių. Nėra žinoma, kiek iš jų mokėjo skaityti ir rašyti. Apie tai apytikriai spręsti galima iš vėlesniu laiku (1899–1914) į Ameriką atvykusių Lietuvos žmonių raštingumo (pagal Amerikos valdžios įstaigų statistiką, kuri ne vienu atveju taip pat yra apytikslė). Iš minėtu laikotarpiu atkeliavusiųjų 252.594 žmonių skaityti ir rašyti mokėjo 118.528 žmonės, tik skaityti – 11.352. Tad beraščių buvę beveik pusė.¹⁰ Ankstesnės bangos (iki 1899 m.) raštingumas tikriausiai buvo dar žemesnis.

Tad Amerikos lietuvių laikraščiams, ypač XIX a., labai stigo skaitytojų, gebančių ir norinčių reikšti savo nuomonę. Laikraščiai, draugijos, kitos organizacijos buvo ne tik suinteresuoti, bet tiesiog priversti gausinti skaitytojų, panaudoti jų galimus rezervus.

⁹ Šiuo metu (2014) Amazon.in svetainėje paskelbta, kad galima įsigyti šį kūrinį: V. K. Rackauskas. Amerika: Arba Rinkinys Ivairiu Faktu, Zinotinu Amerikoje Gyvenantiems IR Cion Atkeliaujantiems Lietuviams (1915). Kessinger Publishing, 2010 – 290 p.

¹⁰ Jv. Jonns (ŽILINSKAS-ŽILIUS Jonas). Lietuviai Amerikoje. Plymouth, 1899; RAČKAUSKAS-VAIRAS Karolis. Amerika, arba Rinkinys įvairių faktų, žinotinų Amerikoje gyvenantiems ir cion atkeliaujantiems lietuviams. New York, 1915. P. 119–122, 127–128.

Vienas iš būdų išsiugdyti „skaitančiąją publiką“ buvo nuo 1888 m. pradėtos steigti lietuviškos mokyklos vaikams. Ties XX a. slenksčiu buvo šešios lietuvių parapijinės mokyklos. Mokyklas taip pat kūrė įvairios organizacijos. Nuo 1897 m. organizuojamas ir suaugusiųjų mokymas.¹¹

Skaitymo ir rašymo savišvietai rodėsi ir specialių leidinių (A. Miluko knyga „Lengvas būdas pačiam per save išsismokinti rašyti“, 1893 m. išleista 10.000 egzempliorių tiražu, o 1897 m. susilaukė ir antrojo leidimo).

Taigi šalia įpratusių ar įprantančių skaitytojų laikui bėgant gausėjo ir naujų. Bet apskritai Amerikos lietuvių spaudos (laikraščiai, knygos) skaitytojai, ypač XIX a. laikotarpiu, buvo viena iš svarbiausių problemų. L. Ivinskio draugijos paskelbta anketa ir jos klausimais apie spaudą siekta atskleisti, kokia konkrečiai ano laiko (XIX a. pab.) lietuviškos spaudos ir jos skaitymo padėtis. Ją norėta parodyti ir tarptautinei visuomenei. Tai būtų buvę naudinga lietuviškoms spaudos įstaigoms (redakcijoms, leidėjams) bei apskritai atgimimo ir išsivadavimo interesams.

Minėtąjį L. Ivinskio draugijos užsimojimą praktiškai vykdyti nesisėkė ir rezultatų jis nedavė. Paaiškėjo, kad ano meto sąlygomis – carinės Rusijos priespaudoje – surinkti žinias apie Lietuvą buvo neįgyvendinamas dalykas. Kaip 1896 m. rašė „Varpas“, nepasisėkimą pirmiausia lėmė lietuviškos spaudos draudimas ir kitos sąlygos, „neleidusios jokio viešo darbo ir net tokio nekalčiausio, kaip rinkimas žinių“¹². Kritiškų pastabų iš „Varpo“ susilaukė ir anketos klausimai, kurie, anot šio žurnalo, buvo „per platūs“, ne visai „aiškūs ir tiesūs“. Tarp neigiamai apibūdintų nurodytas ir 26 – asis klausimas apie žmonių požiūrį į lietuviškų raštų „*statrašą*“ (ortografiją).

Pats „Varpas“ iškėlė kitą projektą: siūlė vienos temos anketą apie „medegišką padėjimą lietuvių“ (su 5 klausimais). Jokie kitos temos aspektai ar momentai anketoje nebuvo pasiūlyti.

¹¹ KUČAS, Antanas. Amerikos lietuvių istorija. Boston, 1961. P. 435–436, 462.

¹² Berželis J. (VILEIŠIS Jonas). Reikalingumas statistikos. Varpas, 1896, nr. 6.

XIX a. paskutiniuoju dešimtmečiu greta jau minėtų („VL“, „Garso“) skaitytojų nuomonę išskausyti pageidavo dar vienas kitas laikraštis, jau skelbęs ir skaitytojų atsiliepimų. Darbininkiškos laisvamaniškos krypties „Kardas“ 1896 m. rašė, kad iš laiškų matyti, jog šis laikraštis „randa sąjausmą skaitytojuose“ ir esą tiktai du atsiskakę „akių šipyti į skaitymą <...> „Kardo“. „Laukiame ir norime, – pabrėžė „Kardas, - kad mes tančiai gautume išgirsti nuomonių mūsų brolių <...> ir už tai būsią širdingai dėkingi“¹³. „Garsas Amerikos lietuvių; „Tėvynė“ ir kiti 1897 m. klausė skaitytojų, ar jie norėtų, kad šie leidiniai rodytųsi dažniau.¹⁴ „Viltis“ skaitytojais patarė laikraščiui spausdinti daugiau „žinių ir visokios informacijos“¹⁵.

Laikraščių skaitytojų tyrimai platesnį, įvairesnį ir konkretesnį, be to, rezultatyvesnį pobūdį įgijo nuo XX a. pradžios, ypač 1904 m. atgavus lietuvišką spaudą. Po 1905–1907 m. revoliucijos iki 1914 m. vidurio į JAV atvyko dešimtys tūkstančių lietuvių, daugiausia išsilavinusių, lankusių įvairias mokyklas. Jie tapo ne tik išmaniais skaitytojais, bet ir lietuvių laikraščių redaktoriais, publicistais, veikėjais. Tai sąlygojo naujus svarbius poslinkius Amerikos lietuvių laikraštijoje. Impulsą tolesniems skaitytojų tyrimams galėjo duoti ir nuo 1908 m. padažnęję lietuvių laikraščių tyrimai, kuriuose buvo klausimų apie Amerikos lietuvių periodikos skaitymą.¹⁶

Nuo XX a. pradžios įvairios orientacijos ir krypties Amerikos lietuvių laikraščiai rodė vis atidesnį dėmesį skaitytojų nuomonei ne tik dėl savo leidinio, bet jau ir apskritai apie tos šalies lietuvių periodiką. Tai buvo nauja. Antai 1911 m. „Lietuvos“ redakcija pakvietė trumpiau ar išsamiau atsakyti į vieną platų klausimą: „Ko lietuviškuose leidiniuose yra per daug, ko per mažai ir ko trūksta“¹⁷. Redakcija buvo įsitikinusi, kad skaitytojų nuomonė turės „gerai patarnaut mūsų laikraštijai“¹⁸.

¹³ Spaudos dalykas. Kritikams „Kardo“. *Kardas*, 1986, nr. 5.

¹⁴ *Tėvynė*, 1897, nr. 7.

¹⁵ *Viltis*, 1899, nr. 40.

¹⁶ ŠILINGAS, Stasys. Anketa tarp lietuvių aukštųjų mokyklų mokinių. *Aušrinė*, 1912, nr. 16, 17.

¹⁷ Skaitytojais, atsiliepkite. *Lietuva*, 1911, nr. 11.

¹⁸ Ten pat.

„Lietuva“ savo puslapiuose spausdino skaitytojų atsakymus iš įvairių Amerikos vietų ir kolonijų. Jau 1911 m. keturioliktame laikraščio numeryje daug vietos skirta skaitytojų laiškam. Juose reiškiami tokie pageidavimai ir pastabos, kurių iki tol respondentų atsakymuose nebuvo. Iš 9 atsakymų trijų autoriai kritiškai vertino laikraščių polemikos pobūdį. Skaitytojas A. Birvila minėjo, jog laikraščiuose „per daug ypatingumu, per maža moraliskumo ir trūksta moksliskumo“¹⁹. Tokiai nuomonei pritarė L. L. Mikolauskas, nurodydamas, kad laikraščiuose nedera skirti vietos „ypatiškiems ginčams arba vaidams“. Skaitytojas Biržietis ragino iš laikraščių šalinti „tuščių plūdimą ant bažnyčios ir tikėjimo“, daugiau rašyti „prieš alkoholi“. „Užpulti ant girtuoklystės karpos“ reikalavo ir respondentas P. Vareika.

Keli „Lietuvos“ skaitytojai priekaištavo laikraščiams dėl skelbimų (reklamos). Jų dedama per daug, nors skaitytojai iš jų neturi „jokios naudos“ (J. Poškevičius). „Išmest neteislingus ir lietuviams būdingus visokių apgarsinimus“ kategoriškai reikalavo V. Keistutis, taip pat ir kitas respondentas Biržietis, siūlydamas šalinti „visus medikališkų institutų ir svaiginančių gėrimų skelbimus“. Šis respondentas norėjo, kad laikraščiai daugiau spausdintų „senybės istorijų, gražių ir padorių eilių“. Daugiau „dainelių“, daugiau rašyti „apie lietuvių senovės gyvenimą“, – kito skaitytojo J.P. Kengio pageidavimas.

Tarp aptartų klausimų „Lietuvos“ skaitytojai irgi sakėsi norį daugiau žinių, rekomendavo į laikraščius „įvesti“ moterų, moksleivių, „jaunatelių“²⁰, net esperanto skyrius.

Kaip matyti iš aptartų atsiliepimų, „Lietuvos“ skaitytojai dažniausiai buvo kritiški ir griežti to meto Amerikos lietuvių laikraštijai. Iš 9 atsakiusiųjų tiktai vienas J. R. neturėjo pastabų dėl paties „Lietuvos“ laikraščio, kuris, jo nuomone, esąs geriausias ir ten „viskas gerai“. „Lietuva“ ir kitam skaitytojui buvo mėgstamas laikraštis.

¹⁹ Apžvelgiami visi respondentų atsakymai, skelbti viename „Lietuvos“ laikraščio numeryje (*Lietuva*, 1911, nr. 14.). Šis šaltinis tolesnėse išnašose nebežymimas.

²⁰ Vaikų – B.R.

1914 m. pasitarti su skaitytojais „*Kaip padarius mūsų „Draugą“ indomiu ir naudingą laikraščiu*“ panoro ir katalikų periodikos leidinys. Jis esąs tos nuomonės, kad laikraščio redakcija turinti būti „labai arti savo skaitytojų, dažnai turi su jais tartis“, išklausti jų nuomonių ir patarimų.²¹ „Draugo“ laikraštis jau kiek anksčiau (1913 m.) sakėsi rinksiąs žinias apie šio leidinio paplitimą draugijose ir kitose organizacijose. Tai padaryta vienoje iš didžiausių organizacijų – susivienijimo lietuvių Rymo katalikų Amerikoje (SLRKA). Klausta, kiek to susivienijimo narių skaito „Draugą“, kiek iš viso skaito kitus laikraščius ir kas jų visai neskaito ir kodėl.²²

Ir kiti Amerikos lietuvių periodikos leidiniai domėjosi, kaip į jų klausimus reaguoja skaitytojai. VL laikraštis 1914 m., rašydamas, kokių raštų pageidautų skaitantieji, pasirėmė „Tėvynės“ 1914 m. nr. 7 anketos duomenimis. Tie atsakymai, anot apžvalgininko, rodo, kad iš šio leidinio jie reikalauja labiau atsižvelgti į skaitytojų interesus, pomėgius, kitas ypatybes, t.y. diferencijuoti „Tėvynės“ laikraštį pagal skaitytojus. Tad suprantama, kad daugiausiai atsakiusiųjų ir siūlė pertvarkyti leidinio struktūrą: devyni siūlė „įvesti“ darbininkų skyrelį, septyni – moksleivių, trys – juokų, vienas – moterų, vienas – jaunimo, vienas – knygų apžvalgos skyrius. Aštuoni skaitytojai norėjo, kad „Tėvynė“ spausdintų daugiau grožinės literatūros kūrinių.²³

Greta bendrųjų pageidavimų („kas taisyтина, kokie dalykai reikėtų pakeisti bei pagerinti“) „Ateities“ laikraštis 1915 m. norėjo išgirsti sprendimą dėl jo krypties ir pobūdžio. Mat vieni skaitytojai „Ateitį“ apibūdino kaip „per daug laisvamanišką“, kiti – kaip „per daug katalikišką“²⁴.

Plačiausią ir įvairų tyrimą apie katalikiškos ir kitos periodikos padėtį parengė ir 1916 m. pagarsino katalikiška draugija Lietuvių darbininkų sąjunga (LDS). Pagal Prano Virako) referatą „Katalikų spaudos reika-

²¹ Pastabos. Draugas, 1914, nr. 12.

²² Dr. A.L. Graičiūno „Atsišaukimas į kuopų vyriausybę“ SLRKA. *Draugas*, 1913, nr. 28.

²³ Peržvalga. Kokių mūsų publikai reikalinga raštų. VL, 1914, nr. 8.

²⁴ „Ateities“ bendrovė. I „Ateities“ skaitytojus. *Ateitis*, 1915, nr. 1.

luose“, skaitytą LDS pirmajame Seime. 1916 m. anketos būdu buvo apklausta 5000 skaitytojų, pateikti tyrimo rezultatai, kiti duomenys.²⁵ Dėmesį pirmiausia tenka atkreipti į didelius apribojimus keliantį šios anketos respondentų skaičių, kitas tyrimo ypatybes. Autorius sakėsi nešąs žinovas ar specialistas, bet apie tokius dalykus nusituokiantis. Tačiau apklaustųjų skaičius verčia abejoti, ar pateikti vertinimai gali tam tikru laipsniu atspindėti jų nuomonę ar nusistatymus.

Geriausiu iš katalikiškų laikraščių respondentai didele persvara (3000 balsų iš 5000) pripažino „Darbininką“.²⁶ Kitas tos pat dvasios leidinys „Draugas“ iš 5000 balsų gavo 1000. 1000 anketos dalyvių abu šiuos laikraščius vadino gerais.

Į klausimą „Ką laikraštyje geriausia mėgsta skaityti?“ buvo atsakyta taip: 300 skaitė viską nuo pradžios iki galo, 1500 – eiliuotus kūrinius ir žinutes, 1000 – straipsnius ir parakas (tikriausiai beletristikos dalykus), 500 – žinutes ir korespondencijas, 550 pasirinko atsakymą „viskas patinka“. Šiuose atsakymuose nauja ir skiriasi nuo kitų tyrimų tai, kad jau paliečiami skaitymo būdas ir įpročiai (skaityti laikraštyje visa, kas numeryje išspausdinta; skaityti pasirinktinai, kas patinka; skaityti ne tik informaciją, bet ir publicistikos dalykus – straipsnius).

Atsakydami į anketos klausimą, kokius „pagerinimus įvesti į „Darbininką“, iš 3000 respondentų 1000 norėjo gauti „daugiau karės“²⁷ žinių, „daugiau eilių“ (100, dažniausiai pageidavo merginos), „daugiau juokų“ (500, vyrų pageidavimas), „daugiau paveikslų“ (600), „daugiau apie darbininkų reikalus“ (500). 200 respondentų manymu, „Darbininkas“ turėtų „socialistams ir bedieviams duoti daugiau pipirų“.

Skaitytojai taip pat klausė, „ką reikėtų pašalinti ir ko vengt „Darbininke“. Iš jų 100 patarė mažiau spausdinti „ipatiškos polemikos“, dėti daugiau „trumpų korespondencijų ir rašyti daugiau teisybės“ (20).

Anketoje domėtasi, kaip „Darbininko“ skaitytojai vertina vadina-mus „bedieviškus laikraščius“, kitos, priešingos orientacijos leidinius.

²⁵ FV. (VIRAKAS Pranas). Katalikiškos spaudos reikaluose. *Darbininkas*, 1916, nr. 1.

²⁶ „Darbininkas“ – tyrimus rengusios LDS spaudos organas – B. R.

²⁷ Vykstančio Pirmojo pasaulinio karo – B. R.

Tuo išreikštas tolerantiškas požiūris, nors daugiausiai respondentų atsakė neturį nuomonės apie „bedieviškus“ (t.y. socialistinius ir laisvamaniškus – B.R.) leidinius. Jie tikriausiai skaitė tik katalikiškus laikraščius. Juolab, kad priešingos krypties leidinių skaitymas katalikams buvo ir nerekomenduojamas, dažniausiai peiktas ir uždraustas. Bet būta nemaža ir tokių skaitytojų, kurie galėjo atsakyti ir apie kitus laikraščius. Geriausiu, pažymima, iš jų laikytas „Keleivis“ (1000 respondentų) už populiarius humoristinius – satyrinius dalykus („Pasikalbėjimas Maiklo su tėvu“) ir už kalbos aiškumą. Pastebima, kad Pensilvanijos angliakasiai („mainieriai“) giriantys „Saulės“ laikraštį.

Katalikiškieji sluoksniai apie 1913–1916 metus suaktyvino savo periodikos tyrimus. Tai rodo ir šiame straipsnyje aukščiau aptarti faktai. Jie susiję su tų sluoksnių susirūpinimu dėl katalikiškos spaudos atsilikimo.²⁸ Buvo dedama pastangų plėsti jos įtaką steigiant naujus leidinius ar gyvuojančius tvarkant ir pagal skaitytojų pastabas.

Savo veiklą skaitytojų nuomone rėmė ir socialistiniai laikraščiai – Lietuvių socialistų sąjungos (LSS) leidiniai („Kova“, „Naujoji gadynė“) ir vadinamieji privatūs socialistiniai laikraščiai („Keleivis“, „Naujienos“ nuo 1914 m.) Tarp jų vyko polemika, ypač 1914–1918 m.: aštriai diskutuota dėl jų krypties, turinio, tarpusavio santykių.²⁹

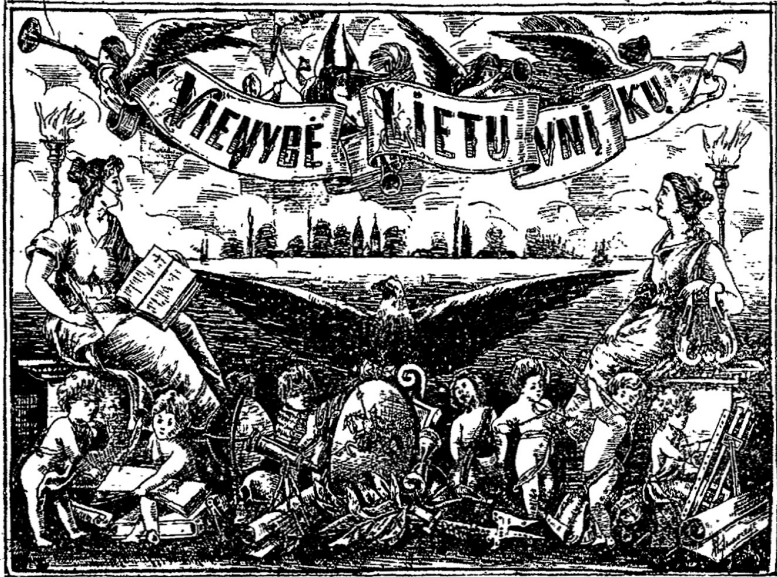
1917 m. diskutuojant, kaip gerinti LSS organo „Kovos“ turinį ir įtaką, reikštos skaitytojų pastabos dėl leidinio, ypač dėl jo trūkumų.³⁰ Tarp jų pažymėta informacijos stygius – trūksta „žinių apie karą“, taip pat trumpų žinučių ir korespondencijų iš lietuviškų kolonijų. Priekaištauta, kad laikraštis spausdina per ilgus dalykus. Jame turėtų būti daugiau karikatūrų, piešinių, satyros kūrinėlių. Iš LSS teorinio žurnalo „Naujoji gadynė“ pageidauta daugiau poezijos ir beletristikos.³¹

²⁸ MILUKAS, Antanas. Dėl ko mūsų katalikiškoji spauda silpnutė. Brooklyn, N.Y., 1915. P. 23.

²⁹ RAGUOTIS, Bronius. Jungtinių Amerikos Valstijų lietuvių darbininkų periodika 1905–1917. Metodinė medžiaga. VU, 1978. P. 25–32.

³⁰ LIUTKUS, A. Dėlei „Kovos“ pagerinimo. Kova, 1917, nr. 10.

³¹ KURKULIS, P. Skaitykite ir svarstykite „Naujosios gadynės“ reikaluose. Kova, 1917, nr. 4.

Literatūros, mokslo ir politikos nedėlinis laikraštis.

— ISZLEIDŽIAMAS —

Jūzo Paukszožio,

METAS ASZTUNTAS.

PLYMOUTH, LUZ. CO. PA. U. S. AMERICA.

1893 m.

Vienybė lietuvininkų, 1893.

Dažniausiai netiesiogiai su laikraštijos dalykais siejosi ir kiti tyrimai, knygoms, straipsniams rinktos žinios, platintos anketos ar rengtos apklausos. Turima omenyje XIX a. pačioje pabaigoje rinkta įvairi statistika J. Žilinsko – Žiliaus knygai „Lietuviai Amerikoje“ (1899 m.), kuri, beje, yra laikoma pirmąja tos šalies lietuvių istorija. 1912–1914 m. įvairiais būdais (per apklausas ir anketas, per redakcijas ir skaitytojus) buvo sukaupta statistinė medžiaga ir K. V. Račkausko knygai „Amerika...“ 1915 m. Šiose knygose randama žinių apie laikraščius.

Laikraščių redakcijos organizavo tyrimus taip pat ir kitomis temomis, stengdamosi gerinti savo leidinius. Pavyzdžiui, 1915 m. socialistinis „Laisvės“ laikraštis diskusijoms apie Amerikos lietuvių, pirmiausia jaunimo, nutautėjimą išsiuntinėjo anketą žinomiems kultūros, spaudos ir kitiems veikėjams.³² Į nutautėjimo problemos svarstymą anketose atsiliepė Albinas Rimka, kompozitorius Mikas Petrauskas, kiti. 1916 m. katalikiškam „Darbininkui“ parūpo sužinoti apie Amerikos lietuvių darbininkų darbo sąlygas: leidinys pateikė 20 klausimų anketą.³³

Tokie tyrimai, jų duomenys taip pat buvo naudingi laikraščiams – plėtė jų problematiką, įvairino turinį, siūlė jiems naujas ir aktualias temas.

Plėtojant nagrinėjamą temą būtina atsakyti į klausimą, kaip laikraščiai, jų redaktoriai, redakcijos, kiti autoriai reagavo į skaitytojų nuomonę, kiek atsižvelgė į jų patarimus, pasiūlymus, kritiką, kiek pritaikė savo darbo praktikoje.

Redakcijos pripažino daugelį skaitytojų, tyrimo dalyvių pastabų, jų kritiką, laikydamos tai, anot „Lietuvos“ laikraščio (1911 m.), ne be pamato. Laikraščiai esą „*tankiai nuobodūs, ne visada teįstengia duoti žmonėms to, ko jie trokšta rasti, nepajudina jų gyvenimo klausimų*“³⁴.

Dažniausiai pasikartojantis reikalavimas – kad laikraščiai spausdintų daugiau vadinamų žinių. Skaitytojų nurodytą žinių stygių pripažino ir

³² Anketa. *Laisvė*, 1915, nr. 55.

³³ Anketa apie darbo sąlygas Amerikos lietuvių darbininkų 1916 m. *Darbininkas*, 1916, nr. 13.

³⁴ Sk. A./ Apžvalgos vietoje. *Lietuva*, 1911, nr. 37.

<p>2</p> <p>tuvos po rusais pareina laišku lietuviškoje kalboje. Pirmutiniais vokiečių žingsniai mūsų Tėvynėje jau parodė, kokia yra kaizerio „kultūros“ geležinė ranka.</p> <p>Tie, kurie kaizerini sympatavo, galts dabar apsidžiaugti, girdėdami, kaip jų sena tėvų kalba tampa iš Lietuvos vejama. Kokia mūsų visos šalies ateitis, tai sunku ir permatyti. Juodi debesiai aptraukė mūsų padangę. Kada ji prasiblaivys?..</p> <p>// Iš tikro „purvinas laikraštis.“</p> <p>Pora-trejetas savaičių atgal mes indėjome žinutę apie tai, kad Vanagaitis sudegines Seimuose „Šaltinio“ redakciją. Tą pasakojo Amerikon atvykęs svečias, p. St. Simkus, beja, buvo ir šnipas iš laikraščių girdėta. Delei šito „Laisvė“ pusėtinai inkaito ir suško: „Tą žinią...pagarsino „V. Liet.“, didžiausias mūsų laikraštis Amerikoje,“ o aut galo uždėjo aplomba: „Purvinas tai laikraštis.“</p> <p>Kad šita prirodyti, „Laisvė“ no rėjo pasiremti patim „Šaltiniu.“ Bet visai tas nepasisekė. Ir paties „Šltinio“ žodžių „Laisvėje“ atkartotų, matome, kad jo spaustuvė išgriauta, kad padaryta iki 6,000 rub. nuostolių, ir kad del šito dabar „Šaltinis“ persikėlė Vilniun, iš kur ir išėina. Labai todėl keista sekanti „Laisvės“ išvada:</p> <p>„Matyti, kad vistik „dievas saugojo spaustuvę“ ir J. Vanagaitis jos nesudegines. Dar vieną kartą pasirodė, kad „V. L.“ akiai meluoja.“</p> <p>Kur čia „Laisvė“ mato melą; jeigu ji pati te pati iš „Šaltinio“ skaitė?.. Ar gal ji nesupranta net</p>	<p>ješko teisybės, reiktų ir patiems savo elgimasi suvaldyti.</p> <p>// Gaigalaitis sūkiasi pinigų.</p> <p>Žinomas Prūsų Lietuvių veikėjas Dr. Gaigalaitis parašęs amerikon vienam veikėjui, laišku, kuriame sakys, jogei vokiečių užimtosiose vietose lietuviai sunkiai haddauja. Vokiečiai šelpti negali, nes šmet valstijoje esą baisi metai. Todėl jisai prašys amerikėčių, idant pasiųstų ant jojo rankų pinigų, o jisai (Gaigalaitis) ikidalsijs.</p> <p>Ar bus siusta pinigai, nežinia. Bet musu nuomonė, reiktų iš p. Gaigalaitio pareikalauti: 1) Lai jis, su Prūsų lietuviais veikėjais pareikalauja, kad vokiečių valdžia lietuviams atiduotu viską ką iš jų išgriebė; 2) Lai p. Gaigalaitis pasitrusia suorganizuoti iš pačių lietuvių suvalkiečių ir kaulniečių tam tikrą šelpimo komitetą. Jam ant rankų siusti neišpuola.</p> <p>// „Laisv. Mintis“ ir „Jau. Lietuva“ susilieja.</p> <p>Vienas iš lietuvių veikėjas musu praneša, kaip tikrą žinią: jogei „Laisvoji Mintis“ ir „Jau-noji Lietuva“ susiliesi į vieną, turbūt mėnesinį žurnalą, ir toliau eisią po vardu „Pažvalga“ (iš kitų šaltinių girdėjome, kad eisią po vardu „Laisvoji Lietuva“.) Pirmutinis po susiliejimui numeris turėjęs, sako, išėiti nuo 7-tos šio liepos mėn.</p> <p>// Angių kalboje brošūratė.</p> <p>Rašo Dr. J. Šliupas, baigias rengti anglų kalboje kuingutę, kuri bus išėstyta sunkus Lietu-</p>	<p>VIENYBĖ</p> <p>tiskai varomas juodašimtiškas suokalbis prieš darbinikiškąją spaudą. Girdi nėra kitaip kad „šie elementai (suprask tautiečiai ir klerikalai) ir bus įmoklėnė šnipa Malinauską, kad jisai arba ligautų iš B. Montvido „prapažinimą“, kad „Laisvė“ ir „Sakė“ ir tt., arba pasakyti teisme, buk Montvidas prie to pripažinęs. Iš „Naujienu“ kaip iš „darbinikiškiosios“ ir „pirmieviškios“ spaudos atstovės to tegalima buvo ir laukti. Juk visi gerai atmename kaip kitas „pirmieviškos“ spaudos atstovas „Keleivis“ paaklėdus gaudui apie kun. Žebrio užmušytę šmeižę jo atminti, nurodydamas, buk pats kunigas su gospadinė bekovodamas nusizūdė. Dabar gi jau, rodas, ir „Naujienuoms“ turėtu but aišku kokia ta kova buvo, ir galėtu iš to pasimokinti ir nesūkaiti pasiremiant savo išmisiais.</p> <p>Vienok mums labiau įdomus tas „Naujienu“ redakeijos straipsnis tuomi, kad jos užbaigdamas sako: „Kiekvienas doras žmogus žodžių ir pinigų parems nekaltai apšmeižtuosius, kad jie su teismo pagalba pamokintų tnos pasileidėlius.“ Tai reikiia: „Žmonės! šelpkite mus.“ Reikiia kad ir šiame atvėjyje bandoma padaryti biznesis.</p> <p>Taipgi iš to viso suprantame, kad sulyg „Naujienu“ užmušti žmogų, ar teisint žmogžudį, nejuodašimtiškas darbas, bet pašmerkti jį ar to užtarėjus, baisus juodašimtiškumas.</p> <p>Ir kam tas visas šmeižtas už padavimą žinį apie Praseiką, Naviaoką ir tt. Mes padavėme tą, kas teisme yra užrekorduota, pagalian talpiname plačius rekordus Montvido bylos. Ka ri</p>
--	---	--

redaktoriai, patys susidūrę su ta problema. Dar 1891 m. vasario 25 d. laiške Martynui Jankui tuometis „VL“ redaktorius Juozas Andriulaitis rašė: „Žinių iš Lietuvos taip mažai turiu, kad kartais visai pritrūksta idėjos dėl papildymo skyrio „Iš Lietuvos“. Redaktoriaus nuomone, jeigu jis gautų žinių – korespondencijų, „vertė laikraščio, žinoma, labai aukštai pakiltų“³⁵.

Sudėtinga žinių padėtis laikraščiuose konstatuota ir daug vėliau – 1904 m. „Saulės“, 1909 m. „Draugo“, 1911 m. „Lietuvos“ ir kituose leidiniuose.³⁶

Tačiau kai kurios redakcijos ir autoriai buvo kritiškiau nusiteikę dėl vadinamųjų žinių, perspėdami skaitytojus, kad žiniuose slypi ir pavojai. „Domėjimasis žiniomis, – rašė „Draugo“ laikraštis 1909 m., – <...> labai bukliai yra išnaudojama „geltonojoje laikraštijoje“³⁷.

Turima galvoje daugiausia įvairios sensacingos žinios, kurios, kaip pažymima, „irituojančiai veikia ant visuomenės“³⁸. „Geltonosios“, bulvarinės žurnalistikos apraiškos, kaip teigta, iš tiesų buvo pastebimos ir lietuvių laikraštijoje.

Artėjant Amerikos lietuvių laikraštinkų antrajam suvažiavimui 1911 m. „Tėvynės“ žurnalo atstovai siūlė suvažiavimui pareikalauti, kad „laikraščiai nustotų penėję savo skaitytojus sensacionališkomis žiniomis“, padėtų redakcijoms „teisingai pastatyti žinias“³⁹. „VL“ autorius J. M. Danielius 1911 m. teigė, kad nereikia per daug žinių ir nedera periodikos leidinių paversti, jo žodžiais, „žinių gazetomis“⁴⁰.

Laikraščių redakcijos, atsižvelgdamos į skaitytojų nevienodą žinių, jų reikšmės ir pobūdžio supratimą, stengėsi ir teoriškai savomis jėgo-

³⁵ ANDZIULAITIS-KALNĖNAS J. Raštai V, 1971, p. 350.

³⁶ Kas girdėt. *Saulė*, 1904, nr. 83; Redakcijos pastabos. „Ar „pamokinimai“ ar „žinios“. *Draugas*, 1909, nr. 4; RAIBIKIS J. Skaitytojo balsas. *Lietuva*, 1911, nr. 52.

³⁷ Redakcijos pastabos. „Ar „pamokinimai“ ar „žinios“. *Draugas*, 1909, nr. 4.

³⁸ ŽAGARAS A. Laikraštija ir visuomenė. „Vienybės“ lietuvininkų 25 m. sukaktuvių jubiliejus (1886–1911). Brooklyn, N.Y., 1911. P. 163.

³⁹ Iš lietuviškų laikraščių. *Lietuva*, 1911, nr. 14.

⁴⁰ DANILIUS J.M. Vienybės lietuvininkų 25 metų sukaktuvių jubiliejus (1886–1911). Brooklyn, N.Y., 1911. P. 194

mis, ir amerikiečių redaktorių padedami, perprasti - kas yra žinios. Jau minėtame 1909 m. „Draugo“ straipsnyje „Ar „pamokinimai“ ar „žinios“ nubrėžiamos ribos tarp žinių kaip informacijos ir vadinamųjų „pamokinių“ kaip įvyki, atsitikimą aiškinančių, komentuojančių dalykų.

„Lietuvos“ laikraštis 1912 m. prie informacijos skiria „žinią apie tą ar kitą atsitikimą“. Žinia tik aprašanti atsitikimą, požiūrio ar nuomonės apie jį neišreiškia, neparodo.⁴¹ Žinios, to paties publicisto teigimu, turi ir „platesnę visuomenišką vertę“⁴².

Rašant apie žinias naudotasi ir amerikiečių redaktorių bei publicistų mintimis ir kitais samprotavimais, teiginiais. Remtasi pavyzdžiais – žurnalo „Collier’s“ autoriais juos atpasakojant ar jų straipsnius išverčiant į lietuvių kalbą.

Vienas iš autorių V. Irvinas straipsnyje „Šių dienų laikraštija“ tarp kitų klausimų ypač išskiriama žinių tema. Jo teigimu, žinios yra „laikraštijos jėga“, nes žinių skaitytojai ieško labiau negu redaktorių nuomonės ar peržvalgos. Autorius rašė: „*laikraščiai tik tam tikrų žinių parinkimu (ne redakciniiais straipsniais) išdirba žmonių opinių*“⁴³.

V. Irvino nuomone, pasaulyje dėjosi ir dedasi tiek daug visko, kad ne kiekvienas pranešimas „gali būti žinia“. Anot jo, „*žiniomis pirmiausia gali būt viskas tai, kas išeina iš ribų visų priimtos įsigyvenusios tvarkos.*“

Kitam autoriui – „The Kansas City Star“ redaktoriui – „žinios yra viskas, apie ką jūsų skaitytojas nori žinoti“; „St. Paul Dispatch“ redaktoriui – „gryna teisybė retai kada yra gera žinia, ji yra per daug neįdomi“. Žinių reikia komentuoti. „The Des Moines Capital“ redakcijos nuomone, „*geriausia žinia yra ta, kuri turi kontraktinišką, tveriančią vertybę*“, kitaip tariant, „*iš laikraščio skaitytojo daro tvėrėjus (kūrėjus? – B.R.). Pasak šio autoriaus, „perskitos (skyrybos? – B.R.), skandalai ir prasikaltimai yra žinios. Jomis įdomauja skaitytojas, ir laikraštyje gali būt joms vieta*“. Bet tai esą ne „didelės žinios“, nes jos neturi tveriančios vertybės“. „San Francisco Chro-

⁴¹ VIRSKIS K. (BARONAS K.). Gyvenimo aidai. *Lietuva*, 1912, nr. 5.

⁴² VIRSKIS K. (BARONAS K.). Gyvenimo aidai. *Lietuva*, 1912, nr. 2.

⁴³ Redakcijos pastabos. Šių dienų laikraštija. *Lietuva*.

nicle“ manymu, laikraščiai nori tapti labiau „įdomiais negu vertingais“, todėl linkę pamiršti žinias.

„The Omaha Daily News“ redaktoriaus žodžiais, „*laikraštis nėra sprendėjas, kas yra žinios, o kas ne, jis esąs tik tarnas, klausęs savo pono – skaitytojo*“⁴⁴.

Lietuvių ir amerikiečių autorių mintys apie tai, kas yra žinios, koks jų vaidmuo ir svarba, čia dėstytos plačiau dėl gilesnio ir įvairesnio konteksto apie skaitytojų tyrimus. Tuo labiau, kad žinios, kaip ypatingas skaitytojų, ypač tyrimų respondentų pageidavimas, yra apskritai viena iš esminių teorinių ir praktinių laikraštijos problemų. Be to, ji susijusi su periodinės spaudos leidinių periodiškumu. Mat iki 1914 m. vidurio Amerikos lietuvių laikraščiai buvo savaitraščiai (vienas kitas savo laiku leistas dukart per savaitę, pvz., „Saulės“ laikraštis). Todėl spausdinti operatyvios informacijos dienos temomis jie negalėjo. Žinios buvo senstelėjusios ar pasenusios, o ne naujienos.

Pakeisti žinių operatyvumo pobūdį galėjo dienraštis. Bet vėliau (1911 m.) pastebėta, kad tokio periodikos leidinio dar nesą ir Lietuvoje. Amerikoje lietuvių dienraščio reikalai budo, bet 1914 m. pasirodę du dienraščiai („Naujienos“ ir „Katalikas“) esminių permainų vadinamajai žinių sričiai negalėjo suteikti, tuo labiau kad ir jiems trūko žinių. Be to, periodikos naujumą ir toliau sudarė savaitraščiai.

Todėl žinių problema liko aktuali ir redakcijoms, ir skaitytojams. Kaip ir klausimas dėl skelbimų, kitos reklamos, apie kurių spausdinimą skaitytojai atsiliepė kritiškai, turėdami mintyje klaidinančius, neetiškus skelbimus. Norėta respondentams paaiškinti skelbimų, apskritai reklamos reikšmę ir jos įtaką laikraščiams. Tuo tikslu „Lietuva“ 1911 m. iš amerikiečių žurnalo „Collier’s“ perspausdino „Vyriausiojo redaktoriaus išpažintį“.⁴⁵ Tame perspausdintame lietuviškame vertime atvirai, tarpais kiek ironiškai pasakojama apie skelbimų vaidmenį lai-

⁴⁴ Apžvelgti straipsniai yra skelbti viename numeryje: *Lietuva*, 1911, nr. 11 (išskyrus V. Irvino straipsnį).

⁴⁵ Vyriausiojo redaktoriaus išpažintis. *Lietuva*, 1911, nr. 45–48.

kraščio gyvavime, ypač kaip verslo (biznio) įstaigai (kas duoda skelbimų, tas nekludomas). Kaip ir apskritai, – teigia „Collier’s“ autorius, – taip ir dėl skelbimų vienas daiktas yra žurnalistikos moraliniai principai, o visai kitas – laikraščių praktika. Tai dažniausiai skirtingi dalykai. Tuo, beje, įsitikino socialistinis „Kovos“ laikraštis, mėginęs nedėti reklamos, ypač tokios, kuri kelia nepasitikėjimą, bet to sumanymo paskui atsisakyta. Redaktorius ir redakcija, net ir labai norėdami, anot autoriaus, negali atsisakyti reklamos, nes nuo jos priklauso jų leidinio gyvavimas, pelnas ir kitos lėšos. Viskas pajungta verslui. Nespausdinti skelbimų ir kitos reklamos reikštų laikraščio pražūtį.

Tokio supratimo iš esmės laikėsi ir lietuvių autoriai. Jau 1908 m. „Keleivis“ nurodė, kad „tuščia svajonė matyti laikraštį be apskelbimų“⁴⁶.

Į skaitytojų priekaištus dėl įvairių periodikos trūkumų iš dalies negalėjo būti atsižvelgta, ypač jeigu laikraštis stokojo lėšų. Tai pasakytina apie skaitytojų norą dažniau ir daugiau pasiskaityti įvairių grožinės literatūros kūrinių, pasižiūrėti meno reprodukcijų, nuotraukų. Bet redakcijos dažnai už literatūros ir meno dalykus neturėjo iš ko mokėti.

Išvados

Tyrimų dalyviai – respondentai piktinosi laikraščių tarpusavio santykiais, jų polemikomis, kurios nesiderino su žurnalistine etika, atvirai ją pažeidinėjo. Tie dalykai taip pat svarstyti Amerikos lietuvių laikraštinių suvažiavimuose nuo 1910 m. Apie toleranciją laikraščių santykiuose rašė ne vienas redaktorius ir autorius, tarp jų labai ja besirūpinantis „Lietuvos“ redaktorius ir žymus patriotas Juozas Adomaitis-Šernas. Bet mėginimai paveikti, kad laikraščiai bent kultūringiau ir pagarbiau diskutuotų, didesnių teigiamų poslinkių nedavė.

Skaitytojai ir tyrimų respondentai pageidavo reformuoti laikraščių vidinę struktūrą – įvesti įvairių skyrių ar rubrikų. Tokius pertvarkymus po 1911 m. rengtų tyrimų padarė „Lietuvos“ ir kiti periodikos leidiniai.

⁴⁶ RUTKUS K. Keli žodžiai. *Tėvynė*, 1909, nr. 3.

„Lietuvos“ ir „Tėvynės“ laikraščiai jau 1912 m. turėjo „Moterų skyrių“⁴⁷. Į kai kuriuos struktūros keitimo pasiūlymus neatsižvelgta. Pavyzdžiui, vienas skaitytojas norėjo, kad iš „Lietuvos“ laikraščio būtų pašalintos rubrikos (poskyriai) „Apžvalga“ ir „Iš lietuvių laikraščių“. Redakcija abi rubrikas savo puslapiuose paliko kaip buvę.

Per skaitytojų nuomonės tyrimus išryškėjus periodikos trūkumams, keltas klausimas, kas dėl jų yra kaltas. Kaltininkais nurodomos redakcijos, kurios, neturėdamos bendradarbių, korespondentų, ypač reporterių, vien savo pačių jėgomis negali laikraščio padaryti įdomaus, gyvo. Bet iš kur, – klausia „Lietuvos“ autorius, – gauti rašančiųjų – geresnių bendradarbių ir korespondentų?⁴⁸ Kiek galima spręsti, jų buvo laukiamas iš pačių skaitytojų, dalyvavusių tyrimuose. „Mažiau skųstis, – rašo redakcijos atstovas, – laikraščių blogumu, o padėti“. Taip teigdama, „Lietuva“ atspindėjo savo ir laikraščių redakcijų nuomonę.

Šiuo straipsniu norėta panagrinėti vieną iš žurnalistikos istorijos dalykų. Tai gali būti ir savotiškas *Post Scriptum* autoriaus knygai „Amerikos lietuvių periodinė spauda 1879–1919“ (2003).

Šaltiniai

1. ANDZIULAITIS-KALNĖNAS J. Raštai. V, 1971.
2. KUČAS, Antanas. Amerikos lietuvių istorija. Boston, 1961.
3. MILUKAS, Antanas. Dėl ko mūsų katalikiškoji spauda silpnutė. Brooklyn, N.Y., 1915.
4. MILUKAS, Antanas. Lietuviai Pensilvanijoje. Philadelphia, Pa. 1936.
5. RAGUOTIS, Bronius. Amerikos lietuvių periodinė spauda 1879–1919 metais. Marijampolė: Ramona, 2003.
6. Lietuviškų redakcijų archyvai Jungtinėse Amerikos Valstijose.

⁴⁷ 1914 m. ikūrė ir vaikams skirtą priedą, *aut. past.*

⁴⁸ Sk. A. Apžvalgos vietoje. *Lietuva*, 1911, nr. 37.

Opinion poll of American Lithuanian readers on periodical publications (1879–1919)

Bronius Raguoitis

Summary

The paper discusses the opinion of American Lithuanian readers regarding individual 19th century Lithuanian periodical publications (primarily newspapers) in the United States. During this period, US-based Lithuanian press was focused on issues of journalism practice, such as the definition of a message and the characteristics of a news story. Lithuanian editorial offices sought answers to these questions, referring to the definitions of news presented by American editors (e.g. the editors of *The Kansas City Star*, *The St. Paul Dispatch*, *The Des Moines Capital*, *The San Francisco Chronicle*, *The Omaha Daily News*, and *Collier's* magazine). In order to provide a clearer context for the surveys of readers of Lithuanian newspapers conducted at that time, the paper includes a detailed presentation of the deliberations of Lithuanian and American authors on the definition of news as well as its role and importance.

The paper uses data from questionnaires, surveys, separate topics, answers from the editorial office and other research. It also discusses the reaction of editorial offices to readers' comments and requests.